

ВЕСІЛЛЯ в с. Хомутинях.

(поч. ХХ-80-ті рр. ХХ ст.).

Записано від Бондар Наталки Кузьмової, 1912 р. народження, жительки села Хомутині, Калинівського району, Вінницької області, 25.IV. 1989 року.

Починалося весілля з п'ятниці:

Я п'ятниця зачинай лица, (2)
Я субота коровайниця,
А неділя помай коса,
Понеділок потеряй краса,
А в вівторок роздій бочка,
А в середу розхідочка.

Коровай пекли в п'ятницю. Як розчиняли його, то співали коровайниці:

— Як ми коровай місили
З Дунаю воду носили.
Ни так з Дунаю — з кирниці,
Місили коровай сестриці.
— Короваю-гаю (2)
Я по тобі граю,
Білими рученьками
Чорними гоченьками (чи брівоньками).
— Ой старшая коровайниця, (2)
— А де твої марцьовії яйця (2)
— До нашого коровайця.
— Ой стану я та подумаю (2)
— Чого треба до короваю.
З сіми кирниць водиці,
З сіми стіжків пшениці,
Од семи курок яєць
До нашого короваю.
Як у піч садили, то співали:
— Піч наша регоче (2)
Короваю хоче,
А припічок осміхається
Короваю сподівається.

До печі співали:

— А наш коровай у пічі,
Лижить тиливань на пічі,
Я стань тиливаню
Доглянь короваю.

А в суботу то співали гиначих пісень. В суботу багато співали пісень.

— Десь і ти Марусю биз роду,
— Що б тебе тихо в суботу.
— Нікому прийти, край стола стати,
— Пісеньку заспівати.
— Ой, єсть у мени родина,
— Приїде систра з Люблина.
То вона прийде, край стола стане,
Пісеньку заспіває.

А до шлюбу на спідницю як не було перкалю ніякого, краму, то в таких спідницях шлюб брали. Нічим не крашена. Так біла; чорними ленточками обкладуть. Я помню як та, Афія Крушнячка брала шлюб. Я малою була. Помню як у полотняній блюзці, і спідниця полотняна. Отак шлюб брали. У неділю вранці розплітали косу.

А як розплітають:

А брат систрицю (2)
Тай розплітає (2)
Ще рожу споминає.

— Не йди систрице,
Молода замуж.

Ще рожка процвітає. (2) Або:
Було літо, було літо '
Тай стала зима,
Посіяла чорнобривці,
Гей, та замуж пішла.

Я вже ж тії чорнобривці процвітають,
Я вже мою росу косу розплітають
Я вже й мої чорнобривці процвіли,
Я вже ж мою росу косу розплели.

Як прийдуть в неділю од шлюбу, то співають:

— Ой матінко нене (2)
Чи луче без мене,
Чи метена хата, Чи метені стіни, Чи помиті
ложки, Чи луче без дочки?
— Вийди матінко, протів нас.
Спитайся Бога і всіх нас:
Де твоє дитятко бувало
Під царським вінцем стояло,
З правої рученьки шлюб брало.

Шлюб брало, шлюб-шлюбувало,
Трома разами, пирид гобразами
Присягало.

Це від шлюбу він іде до себе до дому, а вона до себе, то співають:

— На городі копа (2)
Гобманули попа.
Дали йому три сороківці,
А він думав що три червінці.

Тоді вже він йде до молодої.

То тоже співають такі пісні:

— З дороги вороги, з дороги,
Не заступайте дороги...
По дорозі хлопці переймають...
А в неділку рано,
Я в неділку рано,
Синє море хороше грай,
Синє море хороше грає (2)
Там Маруся тай потопає (3)
Ратуночку собі бажає.
Ратуй, ратуй ти мій батеньку (2)
Ни дай міні тай загинути (3)
Краси в морі тай покинути.
Пішов батенько до беріжечка (2)
Нема човна ні веселечка.
Нема човна ні весла (2)
Я всьо цеє хвиля понесла.
А в неділеньку рано,
Я в неділеньку рано,
Синє море хороше грай.
Синє море хороше грає
Там Маруся тай потопає (3)
Ратуночка собі бажає.
Ратуй, ратуй ти мій миленький, (2)
Ни дай міні тай загинути, (3)
Краси в морі тай покинути.
Пішов Іван до беріжечка (2)
Найшов човен, щей веселечко,
Найшов човна щей весло, (2)
А всьо цеє хвиля принесла.

До молодої як прийдуть, то співають:

А теща зятя витає, А зять тещинки питає:

— Ой тещинько, моя матінко,
Чим ти мене дадуеш?
Дарую зятю, дарую.
Пару коників гутую.

— Ой тещинько, моя матінко,
Я ж тобі не дякую. (не дякує).
А зять тещиньки питає:

— Ой тещинько, моя матінко,
Чим ти мене даруєш?
Дарую зятю, дарую, П
ару воликів гутую.

— Ой тещинько, моя матінко
Я ж тобі ни дякую.

А зять тещиньки питає:

Чим ти мене даруєш?

Дарую, зятю, дарую.

Молоду Марусю гутую.

— Ой тещинько, моя матінко
Я тобі подякую.

(Вже за це дякує, а за коні і за воли не хоче). Як стануть дружки сваритися, то співають:

— Світилка — шпилька при стіні,
На ній сорочка ни її.

Її мати за світилку пускала,
В сосіди сорочку позичала.

— Брешите, дружечки, як свині,
В мени сорочок три скрині.

Мене мати за світилку пускала,
З скрині сорочку виймала.

Ще дружки сваряться:

— Світилочка пані (2)

В неї ноги як сані,

Язик як лопата

Крику повна хата.

Коли дружки (з боку молоді) довго засиджувались на весіллі (у молодого) їм співали:

— Чого ви дружки сидети,

Чом ви додому ни йдети?

Бо вже Маруся наша, ни ваша,

Ми возьмемо з собою.

— би хоть же ми сидимо
Вашого хліба не їмо.
Вашого хліба, вашої солі,
Ми в своєї молодії.

Це ще за столом як мають бинди здирати, то співають:

— Прибудь, прибудь, матінко до столу
Нихай жи я поговору з тобою.
Здирай з мени биндочки рожовії
Даруй мої дружечці молодії.

Ой те тая пичальная мати (2)
Що казала биндочки здирати,
Я з такої молоденької
Як з ягідки червоненької.
Покривають;

Ставлять стуло, кладуть подушку, садять молодого; бере молодий молодуху на руки. Здирають бинди ці. Вони то здирають бинди ще за столом бувало. А вінок — то це вже мати здійсмає вінка, съватит съваченою водою її голову, свикруха приходить накриває допіру її хусткою і співають молодичці:

Червоненький бурачок
Зелена гичка.
Гарна була дівчиною.
Гарна й молодичка. В

Весільні пісні для дівчини — сироти:

Одчиняй божи ворота
Бо йде на посад сирота,
її серденько як ножем крає, (от буду плакати)
Що батенька нимає,
Пошлю галоньку на Україноньну (2)
По свою родиноньку« (2)
Сивого соколонька повище неба,
Мені батенька треба,
А соколонька повище неба.
Мені батенька треба.

Ще соколенько не долітає (2)
Як вже батенька знає. (2)
Ой вирийсь, вирнись
Сивий соколоньку (2)
Я в свою стороньку.
Рад би я встати, подарок дати (2)
Тай своєму дитяті. (2)

Сирота земля ручки притягла (2)
Гоченьки засклипила (2)
Склипились гочі на- всії ночі, (2) Б
ог тобі до помочі. (2)

Інша:

Ти зилена та дібрівонько (2)
Чого в тебе тай пиньківмного (3)
Паростини ні год жадного.
Ти молода Марусю, (2)
Чого в тебе тай батьків много, (3)
А рідного а ні єдиного.
Но всьо такі наїстись — напитись, (2)
А нікому зажуритись.

Пісні для дружки:

— Наша дружечка (2)
Багатого батенька, (2)
Вона бобрами (2)
Подвір'я замітає, (2)
В неї на руці (2)
Золотий перстень сяє, (2)
А вона його (2)
Ні дає, ні продає (2)
Свому милому (2)
Подарочок тримає. (2)

Інша:

А в нашої дружки (2)
На подвір'ї дві грушки,
Коротенько процвітають
Вони гостів сподівають;

Це батько Як роби..., а як у молоді, там укупі роблять. Коли батько багатий забирає дружку додому.

ПЕРЕПІЙ: Вийди вузенькі, купили метрів 15—20, то це я похресникам
усім дарила биндочки.
І раді.

— Що дарували молодим?

— Тай що, молодим нічого не дарували — пирипивали гроші (це родичі).

Пирипиваю, як жінка пирипиває курку,
Корову, що дире на горі полову,
На дворі пасеться, а під ришитом нисеться.

А то: Дарую гроші — **життя** хороше,
А то такі глупості пирицивалд...
Що аж погано, такі пирипивали... а
ле то було таке життєве.

ОБЖИНКИ. Вінка плели, накладали. Батьку й матері накладуть вінка. Кладуть матері хустку, це діти, як є поженяні. А батькові сорочки, а матері хустки, клали. Но це в рідкості було. Це тепер, то вже кладуть, а тоді не було. Заспівали і всьо... бо тоді не було цих хусток.

... яких пісень співали, не запомнила.

А Настю посадили і цього свата в возик і повезли в ставок. Це я Яневі так. І повезли в ставок і вкинули. А в Писарівці, Гулівцях там уже гиначе вісілля. Там уже цілу ніч вісілля, а вдень сплять..., а цілу ніч вісілля роблять.

Чарка на вісіллі була одна.

Поки гобійде всіх... А є так весілля, що як буярин налив другу чарку сам, то хазєїн скаже: «Ти чикайно, випий собі в батька другу чарку». То це було і таке. «Можеш собі в батька, — каже, — пити дві, а тут їдну вилий і всьо».

Хоч мало наготовляли, по цілий тиждень гуляли.

На вісілля не готували стільки як тепер. Готували — борщ, кашу, пампушки, холодець, капусту — оце все.

На вісілля просили родичів, тільки родичів. Ну й там як хороші які знакомі, а це щоб тако як тепер — всеньке село.

Родичів було багато. Як великий рід, то було душ із 50 (в кого рід великий).. Але з хати іде їдно. Як є дружок 5 чи 6 дівчат, то їдно йде за дружку, а тепер усі йдуть.

От спитайте, осьь баби, як її старша систра ше дівувала, то нехай вони бувало куди підут за дружку. Нима права. Старша йди, а менша сиди. Старша вийшла заміж, допіру ця, менша, стає дівка...

А батьки йдуть, брати, поженяні йдуть, і як є старші...

... А тепер якесь таке зроблять... Шалашів цих не було. Хатина така маленька в дядини Ганни, як ми Питра жинили, і диви но всі помістилися. В сінях, правда, в хаті були.

Як танці — то танцюють польку, краков'як, подіспан..., а тепер... колись танці славні, пісні славні... а тепер...».

Це вже як кончалось вісілля, то співали (чула у Вінниці від Одарки Амвросьової, це я її перший раз чула).

Уже ж бо в нас по вісіллі (2)

Квочка на яйця сіла,

А помило кудкудакало,
Усіх людей пополохало.
Розходьтеся люди,
Бо вісілля більше не буде.

Література:

Косаківський В. А. Весілля в Хомутинях. Тези, доп. і повід. Всеукр. наук. конф. з кр. Кам.-Под., 1991. — С 564 — 565.

БЕЗВЕРХИЙ О. С, КУЗЬМІНОВ В. І.
(м. Вінниця).

ВИКАЧУВАННЯ ЯЙЦЕМ.

Викачування яйцем є одним з найпоширеніших на Поділлі знахарських обрядів. Лесть не в кожному другому селі, немовби всупереч вражаючим досягненням сучасної техніки та медицини, є «бабка» — знахарка, до якої йдуть і йдуть люди, щоб скористатися цілющою силою давнього чаклунського обряду.

Незважаючи на велику поширеність цього обряду, нам не вдалося знайти його детального опису в існуючій літературі, хоча згадки про обряд та уривки замовлянь, що вживаються протягом його виконання, зустрічаються. Залишилися невідомими релігійний та гадальний аспекти обряду, правила діагностики, повір'я, пов'язані з ним. Причиною цього, на нашу думку, є як традиційна сакральність обряду, так і неуважність деяких дослідників до «непотрібних» деталей забобону.

На наш погляд, єдино вірним підходом може бути складання такого опису, що, з одного боку, дозволяв би відтворити обряд практично, а з іншого детально передав би всі суб'єктивні враження як виконавця обряду, так і людини, що є об'єктом дій знахаря, а також включав у себе повір'я, що є неминучими супутниками цього способу лікування. Слід також зауважити, що обряд викачування яйцем — це не лише спосіб лікування, — це — Цілий острівець стародавньої язичницької культури, що дивом дожила до наших часів.

Наведений нижче опис зроблено безпосередньо під час виконання обряду знахаркою одного з сіл Жмеринського району Вінницької області.

Весь обряд умовно можна поділити на кілька етапів.

1. **МОЛІННЯ.** Знахарка стає обличчям до ікони зліва від хворого, що сидить на табуретці, і, тримаючи в лівій руці свячений ніж, читає три молитви. Спочатку «Отче наш», потім «Богородице Діво», потім «Хай скресне Бог». Прочитавши молитви, говорить молитовне звернення: «Божия Матір, стань мені в помочі».